

ristössä, joka on samanvärinen kuin niiden untuvapuku. Jos poikaset siirtyvät pesäkuopasta, ne helposti joutuvat tummempaan ympäristöön. Räyskän munienkin vaalea väryitys on sopeutuma vaaleaan pesimäalustaan.

Lapintiiran poikaset ovat etelä-Suomen rannikolla ainakin alueella Pernaja—Hanko pääasiallisesti harmaata värytyppiä ja selvästi ruskeita poikasia on varsin vähän. Saaristomeren alueella ja Suomen länsirannikolla samoin kuin eräillä muilla tutkituilla alueilla (vrt. taulukko 2) on ruskeita poikasia huomattavasti enemmän. Esim. Englannissa tutkitulla alueella poikaset ovat pääasiallisesti ruskeita.

Lapintiira pesii Suomenlahden rannikolla melkein yksinomaan harmailla kalliosaarilla ja harmailla hiekka- tai kivikkosärkillä. Varsin todennäköistä on, että luonnollinen valinta (joka ilmeisesti tapahtuu etupäässä hiirihaukan ja tuulihaukan sekä lокkien ja varislintujen poikasille aiheuttamien tappioiden kautta) näillä harmailla pesimäpaikoilla vähentää harmaalla alustalla helposti näkyvien ruskeiden poikasten lukumäärää. Tällöin kannan geneettinen kokoonpano alueellisesti muuttuu siten, että ruskean värin aiheuttavat tekijät harvinaistuvat. Varsin todennäköistä on, että syy lapintiiran esiintymiseen Suomenlahden saaristossa yksinomaan määrätynlaisilla luodoilla, joilla on hyvin vähän kasvillisuutta, on se, että kalatiira, joka tällä aluella elää aivan samassa ympäristössä kuin lapintiira, mutta joka viihtyy hyvin myös runsaskasvuisilla luodoilla, vähitellen on tunkenut lapintiiran pois aivan määrätynluontoisille saarille. Näillä lapintiira menestyy hyvin, kun sen sijaan kalatiira ei niiltä yhtä helposti löydä sille sopivaa pesäalustaa. Tiirujen suuri paikalliskollisuus on tietenkin edellytyksenä tällaisten maantieteellisesti rajoitettujen pesimistöjen ja poikasten värytseroavuuksien syntymiselle.

Några anteckningar om fågellivet på Sanemossen i Pörtom.

GÖRAN NORDSTRÖM

Under senare år har den ofta säregna fågelfaunan på våra talrika myrar och mossar ägnats allt större uppmärksamhet. Sålunda har exempelvis SEISKARI (1954) verkställt undersökningar över fågelbeståndet på 27 sydfinländska högmossar, främst inom Satakunta, medan SAMMALISTO (1955) ägnat studier åt fågellivet på ett flertal mossar i Suomenselkä-området. Tidigare har HYTÖNEN (1934) gjort en sammanställning av gråtrutens (*Larus argentatus*) uppträdande på ett stort antal myrmarker i olika delar av Finland. De talrika mossarna i södra Österbottens kustsocknar har däremot veterligen ej varit föremål för mera ingående undersökningar i ornitologiskt hänseende.

Till en av de intressantaste och fågelrikaste myrarna inom provinsen Oa torde förvisso kunna räknas den vidsträckta Sanemossen i P ö r t o m socken. Sommaren 1951 besöktes mossen av G. GRÖNDAHL, som även i ett kortfattat meddelande (Ornis Fennica 1952) redogjort för traktens karaktäristiska fågelfauna. Preparatören vid Zoologiska museet i Helsingfors, J. G r ö n v a l l, företog under tiden 25.—27. V 1955 en exkursion till Sanemossen, bl.a. med avsikt att för rasbestämning nedlägga ett antal fåglar. Närmast med syfte att ringmärka trutungar gjorde P. Å. J o h a n s s o n jämte förf. den 5. VII. 1955 ett besök därstädes. Den korta tiden vi hade till vårt förfogande medgav inget genomströvande av myren i sin helhet; under exkursionen gjordes likväl några iakttagelser, vilka kanske är värda att uppmärksammas.

Sanemossen, eller Sahnemossen, såsom den även benämnes, omfattar ett i det närmaste 20 km² stort område tre km nordost om Pörtom kyrkoby. Myren är omgiven dels av glesa barrskogar dels av sankta ängsmarker, sistnämnda särskilt i södra utkanterna. Den västra stranden av myren ligger ställvis på ett avstånd av föga mer än 1/2 km från riksvägen mellan Vasa och Kristinestad och är följaktligen lätt uppnåelig. Längden i nord-sydlig riktning uppgår maximalt till 5,1 km, bredden till c. 4 km. Genom ett 1/2 km brett sund står Sanemossen i öster i förbindelse med en mindre myr, Sarvineva, tillhörande J u r v a socken. Från mossen avrinner i norr en bäck, Murtojoki, vilken sedermera utmynnar i Malax å.

Sanemossen har karaktären av en typisk sydfinländsk högmosse. Strandpartierna är vanligen försumpade; särskilt i myrens östra delar finnes rikligt med öppna vattengölar och gungflyartade marker. Däremot är de centrala delarna relativt torra och lättframkomliga. På grund av den varma och regnfattiga sommaren var myren vid vårt besök osedvanligt torr. Den är i sin helhet öppen och trådlös om man undantar några förkrympta martallar i de nordvästra delarna. Vegetationen är den på myrar av hithörande typ vanligen förekommande: *Betula nana*, *Andromeda*, *Oxycoccus*, *Rubus chamaemorus*, *Eriophorum*, *Sphagnum*, *Polytrichum* m.fl., vid vattensamlingarna täta bestånd av *Carex* och *Menyanthes*. Vid vårt besök föreföll myren på avstånd helt vit på grund av den allestädes rikligt förekommande tuvängsullen, *Eriophorum vaginatum*.

Larus argentatus Pont.

Fågelfaunan på Sanemossen utmärkes framför allt genom rikedom på gråtrutar. Sommaren 1951 uppskattade GRÖNDAHL antalet häckande fåglar av denna art till mellan 100 och 150 par; 1955 torde gråtrutstammen ha uppgått till åtminstone 250 par. Denna siffra baserar sig på såväl G r ö n v a l l s som våra iakttagelser. På grund av det vidsträckta området av myren inom vilket trutarna häckar, är det självfallet ytterst vanskligt att något så när exakt taxera deras antal.

I samband med ringmärkningarna hade vi dock goda möjligheter att räkna de flygande gråtrutarna, som bildade stora flockar över oss, sammankallade av ungarernas högljudda rop. Gråtrutkolonin på Sanemossen förefaller följaktligen att vara en av de största kända inlandskolonierna i Finland, kanske rentav den största (jfr HYTÖNEN, SEISKARI, SAMMALISTO, VOIPIO).

Enligt överkonstapel G. Norrbo, som har en mångårig erfarenhet av fågellivet på mossen, sker trutarnas ankomst till Pörtom redan i början av april månad, ehuru Sanemossen vid denna tid ännu kan vara helt täckt av is och snö. Normalt sker avfärden för de sista trutarna under någon dag i senare hälften av augusti. Under den period ruvningen pågår förefaller fåglarna vara uppdelade i flere olika kolonier i vitt skilda delar av mossen. Bona placeras i närheten av de öppna vattensamlingarna; under vårt besök observerade vi flere tiotal tomma reden, men även ett par bon med starkt ruvade ägg.

Några av de ungar, som påträffades av oss (de utgjorde inalles 13 st., vilka samtliga ringmärktes), låg tryckta i torra, skyddande fördjupningar i växttäcket ej sällan mitt ute på mossen hundratals meter från närmaste gölar. Andra ungar däremot uppträdde i små flockar, vilka sökte skydd i de täta starrtuvatorna vid vattensamlingarna. Storleken på ungarerna varierade i hög grad. En del var sålunda i det närmaste flygga, medan åldern på andra uppskattades till några få dagar. Efter det att ungarerna hade fasttagits (detta kunde för övrigt göras med lätthet) och ringmärkts, förflyttade de sig förbluffande snabbt trots ojämnheterna i myrvegetationen. Efter mindre än en minut var fåglarna ofta utom synhåll; de sprang vanligen i en påfallande bestämd riktning, möjligen vägleda av föräldrarna.

Rester av ungarernas måltider låg ymnigt på vitmosse-tuvatorna. Några prov på födan visade att fiskar tillhörande bl.a. släktena *Leuciscus*, *Abramis* och *Perca* utgjorde en del av denna.

Enligt Norrbo företar de gamla trutarna regelbundet långa provianteringsfärder. De flyger därvid, en och en eller några få individer tillsammans, oftast i en mycket bestämd riktning mot nordväst, uppenbarligen till havskusten. Denna befinner sig fågelvägen på ett avstånd av omkring 20—25 km från myren. Färden ut till skärgården sker vanligtvis under de sena kvällstimmarna, på morgonen ses trutarna anlända i motsatt riktning. Under dagstimmarna ser man däremot ytterst sällan några gråtrutar flyga över de bebodda trakterna.

KRANCK (1898) har gjort liknande iakttagelser från gråtrutkolonin på Stormossen nära Gamlakarleby och skriver bl.a. följande: »Då rester af strömming rätt ofta anträffas på mossen har trutarna, för att finna denna fisk, att företaga en minst tre mil lång exkursion från häckplatsen.» Det kan framhållas, att några fiskrika sjöar, från vilka trutarna kunde tänkas hämta föda åt ungarna, finnes ytterst sparsamt i detta sjöfattiga landskap.

VOIPIO (1954 a,b), som ägnat speciell uppmärksamhet åt gråtrutarnas inlandsförekomst, påpekar att trutstammen i flere av våra större inlandsvatten hastigt ökat under de senaste åren. Detsamma synes ha skett med gråtrutbeståndet på flere av våra högmossar (jfr SEISKARI). Också på sina håll i skärgården, t.ex. i Helsingfors-trakten, är stammen stadd i stadig tillväxt (BERGMAN 1948, PAAVOLAINEN 1955). Enligt vad ortsbefolkningen uppger har trutbeståndet även på Sanemossen kraftigt tilltagit under några få år. Detta förhållande torde delvis få tillskrivas den numera upphörda äggningen; tidigare utsattes kolonin för förödande äggbeskattning, vilket givetvis medförde en decimering av stammen.

Det förefaller å andra sidan som om gråtrutarna åtminstone på vissa håll i den sydösterbottniska skärgården skulle ha övergivit sina fåtaliga gamla boplatser i havsbandet och sökt sig nya och tryggare häckningsmöjligheter på myrarna inne i land. Här är ju boplatserna avsevärt mera svåråtkomliga än på holmarna vid kusten. I skärgården utanför Kristinestad och Närpes är gråtruten som häckfågel numera nästan helt försvunnen. Häckningstiden 1955 påträffades gråtrutar endast sporadiskt exempelvis i Pjelax skärgård, ej heller gjordes några bofynd (jfr NORDSTRÖM 1951). I gengäld ses gråtrutar mycket ofta under augusti månad i denna skärgård, sannolikt fåglar, som härstammar från kolonier på myrarna. Enligt Johansson uppträdde flere tiotal ungrutar på sensommaren t.ex. i Stadsfjärden vid Kristinestad, troligen gråtrutar från den närmast liggande Hanhineva-myren i Storå. Sedan ungarna uppnått flygkunnighet förflyttar sig således trutarna, åtminstone till en del, till havskusten. Ett bevis härför utgör återfyndet av en på Sanemossen av oss ringmärkt trut, vilken anträffades död den 27. IX 1955 på en ö utanför Vasa.

I kikare kunde vi notera, att åtminstone en del av gråtrutarna på Sanemossen tillhörde den gulftode rasen (*cachinnans*). De tvenne fåglar, vilka Grönvall nedlade, visade sig vara individer med blekgula fötter.

Det förtjänar slutligen omnämnas, att *Grönvall* även observerade en havstrut (*Larus marinus*) vid sitt besök på myren i slutet av maj.

Charadrius apricarius L.

Sanemossen är sedan gammalt känd som hemvist för ljungpipare. Två exemplar, vilka *Grönvall* den 26. V 1955 nedlade för Zoologiska museets räkning visade sig höra till den nordliga rasen, *Ch. apricarius altifrons*. Antalet häckande par är synnerligen vanskligt att avgöra, men uppgår säkerligen till flere tiotal. *Norrbö* (enl. GRÖNDAHL 1952) uppper antalet häckande par till 25—30.

Under exkursionen den 5. VII stötte vi på ett tiotal fåglar. Även ett bo med 4 starkt ruvade ägg, beläget på toppen av en *Sphagnum*-tuva, påträffades trots den sena tidpunkten. Troligen hade dock de flesta ljungpiparna redan ungar. Efter ankomsten i maj månad uppträder fåglar av denna art allmänt i smärre flockar kring gårdarna inne i byn.

En tendens till ökning av ljungpiparstammen synes sannolik. Sålunda förefaller fågeln att ha uppsökt nya häckningslokaler; den uppgives numera häcka på Hanhineva i *Storå* (GRÖNDAHL muntl.), vidare konstaterades ett ljungpiparbo på Rusmossen i *Tjök sommare*n 1955 (JOHANSSON 1955). SULKAVA (1955) omnämner observation av 6 fåglar på en myr inem *Kauhajoki* i socken den 29. VI 1954; detta datum tyder på häckning. Enligt vad denne muntl. meddelat mig har ljungpipare påträffats på myrmarker dessutom i *Ilmajoki* och *Kurikka* socknar sommaren 1955.

Falco peregrinus Tunst.

Såsom SEISKARI m.fl. påpekat uppträder vanligtvis häckande pilgrimsfalkar på myrar med bofast gråtrutstam. Detta är fallet även på Sanemossen, likaså är förhållandet på Hanhineva i *Storå*. Inom *Pörtom* socken förekommer denna rovfågel enligt lärare *E. Ketola* också på flere andra närliggande mindre mossar; sommaren 1955 var åtminstone tre boplatser kända.

Pilgrimsfalkboet på Sanemossen var beläget på en tuva vid sidan av en meterhög tallbuske omkring 1/2 km från närmaste skogsrand. Vid tiden för vårt besök hade de tre nästan fullvuxna ungarna lämnat redet, men låg orörliga alldeles i närheten, lätt synliga på grund av den ljusa dräkten. På tuvor nära boet påträffades lämningarna

av bl.a. stare (*Sturnus vulgaris*) och kråka (*Corvus cornix*), däremot inga rester av trutungar. Falkarna och gråtrutarna föreföll till synes oberörda av varandra; de närmaste trutredena var dock belägna flere hundra meter från falkarnas häckningsplats.

I detta sammanhang kan nämnas en observation över skrattnåsans (*Larus ridibundus*) beteende inför en annalkande pilgrimsfalk. Johansson och förf. besökte Synnersjön i Lappfjärd en av de första dagarna i juli med avsikt att ringmärka några av de talrika måsungarna. En pilgrimsfalk, troligen hemmahörande i den närliggande Hanhineva, gjorde därvid ett överraskande anfall mot några redan flygga ungar. De till flere hundra uppgående gamla skrattnåsans, fördelade på tvenne kolonier, upphörde så snart falken kommit inom synhåll plötsligt med sina skrån. Fåglarna höjde sig därefter med oanad snabbhet till avsevärd höjd, drygt ett hundratal meter, samtidigt som de grupperade sig i två stora täta flockar. Inom dessa bildade nåsans regelbundna formationer och flög högt över sjön fullkomligt ljudlöst så länge den fruktade rovfågeln vistades i närheten. Först sedan falken var utom synhåll, sänkte sig nåsans åter försiktigt ner mot lägre höjd, grupperingen upplöstes och skrån vidtog.

Grus grus (L.).

Enl. Norrbo uppgår antalet häckande tranpar till i runt tal 10. Fåglarna håller vanligen till i de sankta östra delarna av mossen, mera skyddade för insyn. Den 5. VII kunde vi i våra kikare beskåda 7 tranor vandrande ute på myren.

Bland ytterligare häckfåglar må nämnas storspov, *Numenius arquata* (L.), vilken vi hörde vid ett par tillfällen. I en vattengöl påträffades en kull halv vuxna andungar, sannolikt krickor, *Anas crecca* L. Åtminstone vid tiden för vårt besök föreföll småfåglar vara förvånansvärt sparsamt förekommande. Endast ängspiplärkor, *Anthus pratensis* (L.), noterades.

Slutligen kan nämnas, att vi under resan den 5. VII mellan Kristinestad och Pörtom flerstädes iakttog individrika flockar av gråsiska, *Carduelis flammea* (L.); av allt att döma en tämligen allmän häckfågel denna sommar i södra Österbotten.

Litteratur: BERGMAN, G., 1948, Om antalet skärgårdsfåglar vid våra kuster. Skärgårdsboken. 460—470. — GRÖNDAHL, G., 1952, Om ljunpiparens, *Charadrius apricarius* L., och gråtrutens, *Larus argentatus* Pont., förekomst i Pörtom socken. Orn. Fenn. 29: 69. — HYTÖNEN, O., 1934, Harmaalokin (*Larus a. argentatus* Pontopp.) pesimisesti soillamme. Ibid. 11: 61—75. — JOHANSSON, P.-Å., 1955, Fågelobservationer i Kristinestads-trakten våren och sommaren 1955. Ibid. 32: 62—63. — KRANCK, H., 1898, Fågelfaunan uti Gamla Karleby, Larsmo och en del af Kro-

noby socknar. Acta Soc. pro F. et Fl.F. 15. — NORDSTRÖM, G., 1951, Fågelfaunan i trakten av Kristinestad och södra Närpes samt förändringar i densamma under det senaste decenniet. Orn. Fenn. 28: 65—76. — PAAVOLAINEN, E.-P., 1955, Helsingin itäisen saariston merilintuja tarkkailemassa. Suomen Luonto 14: 68—76. — SAMMALISTO, L., 1955, Suomenselän vedenjakajaseudun nevalinnustosta. Orn. Fenn. 32: 1—8. — SEISKARI, P. K., 1954, Piirteitä kohosoittemme linnustosta. Ibid. 31: 41—46. — SULKAVA, S., 1955, Muutamia lintuhavaintoja Etelä-Pohjanmaalta. Ibid. 32: 23—24. — VOIPIO, P., 1954 a, Über die gelbfüssigen Silbermöwen Nordwesteuropas. Acta Soc. pro F. et Fl.F. 71:1—56. — 1954b, Beobachtungen über die Silbermöwe, *Larus argentatus* Pont., am Gross-Saimaa und ihre Beziehungen zu den anderen Möwenvögeln. Orn. Fenn. 31: 57—80.

Summary: Some bird notes from Sane-moor (ca. 62° 45' N, 21° 42' E) in the commune of Pörtom, southern East Bothnia. This extensive moor is situated about 20 km inland from the coast of the Gulf of Bothnia and 40 km south of Vasa. It occupies an area of almost 20 square kilometers, and is surrounded by mixed woods or marshy meadowlands. It is entirely treeless: the central parts are relatively dry.

The author visited the moor on July 5, 1955.

Herring gulls, *Larus argentatus*, some at least belonging to the race *cachinnans*, are surprisingly abundant; the number of pairs breeding there in 1955 was approximately 250. During the excursion both nests with eggs and some almost full-fledged young were noted. 13 specimens were ringed. The population seems to have increased during the last few years; thus the colony is nowadays one of the biggest known in the interior of the country.

It is of interest to note that in the breeding season herring gulls are daily seen flying to the coast, where they catch fish such as *Leuciscus*, *Abramis*, *Perca*, etc. Hence the birds fly a distance of nearly fifty kilometers in order to bring food for themselves and for their young. No lakes rich in fish exist in the vicinity of the moor. After the young are full-fledged, which ordinarily occurs in August, the gulls leave the moor and fly off, at least for the most part, to the nearest seashore, where juveniles are remarkably common in late summer. It may be mentioned that on Sept. 27 one of the young Herring gulls, ringed at Sane-moor, was found dead on an islet in the archipelago off Vasa. Exceedingly few Herring gulls now breed in the archipelago of southern East Bothnia.

Furthermore, golden plovers of the northern race, *Charadrius apricarius altifrons*, occur on the moor. The population was estimated at about 30 pairs. Other interesting species breeding there are the Peregrine, *Falco peregrinus* (one pair), and the Crane, *Grus grus* (approximately 10 pairs).
